

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

ЧЕРНЯКОВА ЖАННА ЮРІЇВНА

УДК 373.5(410).046“465”16/18.014.24(043.3)

**ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ СТАРШОЇ
ШКОЛИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Суми – 2012

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Листопад Олена Валеріївна,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка, доцент кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Локшина Олена Ігорівна,
Інститут педагогіки НАПН України,
завідувач лабораторії порівняльної педагогіки;

кандидат педагогічних наук, доцент
Мілютіна Ольга Костянтинівна,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка,
доцент кафедри англійської мови
та світової літератури.

Захист відбудеться 6 липня 2012 року о 13 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 218.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 5 червня 2012 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Важливою умовою інтеграції вітчизняної освіти в європейський і світовий освітні простори є інтернаціоналізація всіх аспектів її функціонування, що передбачає надання їм міжнародного виміру.

Основоположними державними документами, що визначають концептуальні підходи до інтернаціоналізації вітчизняної освіти, є Національна доктрина розвитку освіти (2002), Наказ МОНмолодьспорту України «Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року» (2007), Біла книга національної освіти України (2009). У названих документах процес інтернаціоналізації визнано невід'ємною умовою ефективного розвитку освітньої системи.

Значний позитивний досвід інтернаціоналізації освіти накопичено в розвинених країнах, зокрема у Великій Британії. Доцільність наукового опрацювання досягнень освітньої системи Великої Британії, передусім такої її ланки, як старша школа, зумовлено необхідністю подолання низки суперечностей у розвитку системи вітчизняної середньої освіти: між потребою інтеграції української освіти в європейський і світовий освітні простори та недостатнім рівнем її готовності до змін; між зростаючими вимогами міжнародного ринку праці до розвитку інтеркультурної компетентності випускників вітчизняної школи та рівнем запровадження міжнародного виміру в навчальні плани і програми; між європейськими стандартами готовності вчителя до діяльності в умовах інтернаціоналізованого освітнього простору та станом розв'язання цієї проблеми у вітчизняній педагогічній освіті.

Важливі аспекти проблеми дослідження висвітлено в наукових працях вітчизняних та російських учених, у яких розкрито сутнісні характеристики інтернаціоналізації освіти (Н. Авшенюк, Л. Вербицька, О. Горбунова, Н. Кабанова, О. Матвієнко, А. Сбруева та ін.), особливості розвитку глобального і європейського виміру освіти (О. Бражник, С. Баташова, Н. Лавриченко, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Пуховська, А. Сбруєва, Г. Синицина та ін.), концептуальні засади формування інституційного, національного, європейського та глобального освітнього просторів (Н. Бордовська, Б. Вульфсон, В. Гінецинський, М. Корнюшкін, В. Слободчиков, В. Степанов, В. Ясвін та ін.), стратегії академічної мобільності (В. Андрущенко, Я. Болубаш, В. Вауліна, В. Журавський, М. Згуровський, В. Кремень, С. Ніколаєнко, М. Степко та ін.), тенденції розвитку середньої освіти Великої Британії (Г. Алексевич, Г. Бутенко, Н. Воскресенська, Б. Вульфсон, К. Гаращук, А. Джуринський, А. Кадушина, А. Кадирова, В. Лапчинська, О. Локшина, І. Малицька, О. Матвієнко, О. Мілютіна, А. Мисюк, О. Рибак, С. Старовойт та ін.), теоретичні та методичні засади вдосконалення професійно-педагогічної підготовки вітчизняних і британських учителів (О. Козлова, Ю. Кіщенко, О. Листопад, Т. Мойсеєнко, А. Парінов, Л. Пуховська, С. Синенко, Н. Яцишин та ін.). Окремі аспекти інтернаціоналізації освітнього простору

Великої Британії стали предметом вивчення вітчизняних компаративістів, зокрема О. Кузнецової (мовна освіта), О. Мілютіної (полікультурна освіта), М. Гурій (громадянська освіта).

Значний інтерес становлять праці зарубіжних науковців з проблем інтернаціоналізації освіти (С. Арума, М. Ван дер Венде, Х. де Віта, М. Грін, С. Гроеннінгса, Дж. Едвардса, С. Клесека, Р. Ламберта, Дж. Найт, К. Олсон, Дж. Уїлі, М. Харарі та ін.); академічної мобільності (К. Бейненса, С. Демі, Дж. Добсона, С. Пулі, С. Стренда та ін.); реформування середньої освіти Великої Британії (Г. Бенна, К. Едж, Д. Лоусона, Дж. Ле Мете, М. Моріса, Г. Руддока та ін.); вдосконалення професійної підготовки британських учителів (Н. Аннана, А. Бірна, С. Болла, Г. Девіса, Б. Кампоса, А. Келлі, Б. Пейджа, Дж. Томлінсона, Г. Уїтті, Б. Хілла та ін.). Аналіз широкого кола наукових джерел дозволяє констатувати відсутність в Україні цілісного дослідження проблеми інтернаціоналізації освітнього простору Великої Британії на рівні старшої школи.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична розробленість і потреба в розв'язанні окреслених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Інтернаціоналізація освітнього простору старшої школи Великої Британії»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до теми комплексного наукового дослідження кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка «Методологічні, змістові та методичні інновації у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів у контексті запровадження кредитно-модульної системи» (державний реєстраційний номер 0109U004948). Тему дисертації затверджено вченою радою Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка (протокол № 5 від 21 січня 2005 р.) та узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 5 від 24. 05. 2005 р.).

Мета дослідження – з'ясувати теоретичні, нормативні, змістово-процесуальні та професійно-педагогічні засади інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії; визначити можливості використання прогресивного британського досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

Відповідно до мети визначено такі **завдання** дослідження.

1. Виявити стан розроблення проблеми дослідження та схарактеризувати його поняттєво-термінологічний апарат.
2. Встановити етапи та окреслити пріоритетні завдання інтернаціоналізації європейського освітнього простору.
3. З'ясувати нормативні та змістово-процесуальні засади інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії.
4. Конкретизувати сучасні підходи до вдосконалення професійної підготовки британського вчителя в умовах інтернаціоналізації.

5. Визначити можливості використання прогресивного досвіду Великої Британії в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

Об'єкт дослідження – процес інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії.

Предмет дослідження – теоретичні, нормативні, змістово-процесуальні та професійно-педагогічні засади інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період від кінця 80-х рр. ХХ ст. до 2010 р. *Нижня* межа дослідження – кінець 80-х років ХХ ст. – визначається прийняттям державних документів, у яких інтернаціоналізацію задекларовано пріоритетним напрямом розвитку освітнього простору Великої Британії («Про європейський вимір в освіті» (1988), «Європейський вимір освіти» (1992), «Політичні моделі: ключовий принцип розвитку та впровадження європейського політичного виміру в діяльність місцевих органів освіти, шкіл і коледжів» (1992)). Вибір *верхньої* межі – 2010 р. – зумовлено офіційним визнанням інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи актуальним завданням національної політики інтернаціоналізації освіти («Модернізація середньої ланки шкільної системи ХХІ століття» (2010)).

Територіальні межі дослідження охоплюють такі частини Сполученого Королівства, як Англія, Уельс та Шотландія.

Методологічною основою дослідження є теорія наукового пізнання, положення про єдність процесів, взаємовплив і взаємозалежність явищ об'єктивної дійсності. У розв'язанні завдань дослідження застосовано історичний підхід, що дозволив схарактеризувати британську політику інтернаціоналізації освітнього простору в її історичному розвитку; системний підхід, що використано для з'ясування взаємозв'язку та взаємодії всіх структурних компонентів інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії; компаративний підхід, що дав можливість порівняти досвід інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії й України.

Теоретичну основу дослідження становлять положення:

– методології порівняльної педагогіки (Б. Вульфсон, А. Джуринський, Н. Лавриченко, О. Локшина, З. Малькова, О. Матвієнко, О. Огієнко, Л. Пуховська, А. Сбруєва, О. Сухомлинська);

– теорії інтернаціоналізації освіти (Н. Авшенюк, С. Баташова, О. Бражник, О. Овчарук, Г. Синицина);

– теорії освітнього простору (З. Батюкова, А. Веряєв, В. Гінецинський, М. Корнюшкін, А. Ліферов, А. Новіков, В. Слободчиков, В. Степанов, І. Шалаєв, А. Цимбалару).

Для реалізації мети дослідження та розв'язання поставлених завдань було використано комплекс **методів**: *теоретичні методи*, зокрема, *загальнонаукові* – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, конкретизація, які забезпечили можливість формулювання вихідних положень та висновків дослідження, виокремлення основних теоретичних ідей і наукових підходів, що становлять теоретичну основу дослідження; *конкретнонаукові* – *термінологічний аналіз*,

застосування якого дозволило схарактеризувати поняттєво-термінологічний апарат дослідження; *історико-хронологічний аналіз*, на основі якого встановлено основні етапи європейської та британської політики інтернаціоналізації освітнього простору; *структурно-функціональний*, на засадах якого здійснювалося з'ясування нормативних та змістово-процесуальних засад досліджуваного явища; *наукової екстраполяції*, який застосовано для визначення можливостей використання досвіду Великої Британії в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

Джерельну базу дослідження становлять:

– державні документи України з проблем розвитку освіти: Закон України «Про загальну середню освіту» (1999), «Національна доктрина розвитку освіти» (2002), державна програма «Вчитель» (2002), положення Білої книги національної освіти України (2009);

– законодавчі акти, що визначають концептуальні, змістові та процесуальні складові інтернаціоналізації освітнього простору Великої Британії і регламентують ці процеси на національному, регіональному, інституційному рівнях: «Про європейський вимір в освіті» (1988), «Європейський вимір освіти» (1992), «Політичні моделі: ключовий принцип розвитку й впровадження європейського політичного виміру в діяльність місцевих органів освіти, шкіл і коледжів» (1992), Закон «Про освіту» (2002); «П'ятирічна стратегія для дітей та учнів» (2004); «Розбудуємо суспільство до освіти світового рівня – Інтернаціональна стратегія освіти, професійної підготовки і соціальних послуг для дітей» (2004); «14–19. Освіта та професійна підготовка. Біла книга» (2005), «Національна стратегія 14–19: можливості та ефективність» (2008), «Повинно бути краще: використання порівняльного аналізу для вдосконалення національного курикулуму» (2010), «Модернізація середньої ланки в шкільній системі XXI століття» (2010), «Національна стратегія: доповідь з управління діяльністю у 6-х класах» (2010);

– аналітичні матеріали міжнародних культурно-освітніх, громадських організацій, діяльність яких спрямована на впровадження ідей інтернаціоналізації в освіту (ЮНЕСКО, ОЕСР, Рада Європи, Європейська мережа інформації і документації в галузі освіти);

– монографії, статті зарубіжних науковців з проблеми дослідження (Ф. Альтбах, М. Ван дер Венде, Х. де Віт, Б. Дж. Еллінгбо, Дж. Едвардс, С. Б. Клесек, Р. Ламберт, Дж. Местенхаузер, Дж. Найт, У. Тайхлер, Е. Тонкін, Д. Тросбі, В. Хаарлов, М. Харарі та ін.);

– вітчизняні науково-періодичні видання та матеріали зарубіжної педагогічної періодики («Освіта України», «Рідна школа», «Порівняльно-педагогічні студії», «Шлях освіти», «Journal of Studies in International Education», «International Journal of Leadership in Education»; «British Journal of Educational Studies», «The Times' Educational Supplement», «The Guardian», «Comparative Education», «Comparative Education Review», «Journal of Experimental Education», «Journal of Research and Development in Education»,

«Educational Leadership», «Educational Policy»; «Educational Researcher», «School Leadership and Management»);

– інтернет-сайти британських науково-педагогічних центрів (NFER, SSAT, HE, UK Campus, Universities UK, Research Councils UK), британських старших шкіл (Грамаітична школа Мейдстоун (Maidstone Grammar School) м. Мейдстоун; Школа Хемпстед (Hampstead School) м. Лондон; Школа Кренбрук (Cranbrook School) м. Кренбрук; Школа Херроу (Harrow School) м. Лондон; Школа Россал (Rossal School) м. Флітвуд; Старша школа Пьорс (The Perse Upper School), м. Кембридж), на яких містяться аналітичні та фактичні матеріали з проблеми інтернаціоналізації освіти.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* у вітчизняній педагогічній науці цілісно з'ясовано теоретичні, нормативні, змістово-процесуальні та професійно-педагогічні засади інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії. У межах характеристики поняттєво-термінологічного апарату дослідження виявлено інституційні типи інтернаціоналізації освітнього простору (процесуальний, адміністративний, структурний, забезпечення якості) та пріоритетні завдання інтернаціоналізації європейського освітнього простору. У межах з'ясування нормативних засад досліджуваного феномену виокремлено етапи розвитку британської політики інтернаціоналізації освітнього простору: 1) заснувальний (1988 – 2000 рр.); 2) конструктивний (2000 – 2005 рр.); 3) євроінтеграційний (2006 – 2011 рр.); обґрунтовано підходи до реалізації завдань освітньої політики (контрольно-регулятивний, прогнозувальний, забезпечення якості інтернаціоналізованої освіти) на кожному з етапів. З'ясовано змістово-процесуальні (курикулярні, методичні) засади інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії; визначено можливості використання прогресивного британського досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в Україні на національному, регіональному та інституційному рівнях.

Конкретизовано: сутність ключових понять дослідження: «інтернаціоналізація освіти», «інтернаціоналізація освітнього простору», «старша школа», «інтернаціональна компетентність учителя»; етапи розвитку інтернаціоналізації європейського освітнього простору: 1) початковий (80-ті – 90-ті роки ХХ ст.); 2) активізації співробітництва (90-ті рр. ХХ ст. – 2000 р.); 3) багаторівневої координації та інтеграції (2000 – 2011 рр.); типи інтернаціоналізації національного освітнього простору: імпорто-орієнтований, експорто-орієнтований, імпорто-експортний; теоретичні підходи до розкриття сутнісних характеристик інтернаціоналізації (діяльнісний, процесуальний, компетентнісний, прогностичний); сучасні підходи до вдосконалення професійної підготовки британського вчителя в умовах інтернаціоналізації (компетентнісний, модернізації змісту, практико-орієнтований).

Подальшого розвитку набуло визначення сутнісних ознак інтернаціоналізації освітнього простору: міжнародний характер; глобальний і європейський виміри; світовий, європейський, національний, регіональний,

інституційний рівні; принципи реалізації (мультипросторовість; інтердисциплінарність; інтеркультурність).

До наукового обігу уведено маловідомі документи, наукові джерела, пов'язані з дослідженням проблем інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що його положення і висновки щодо нормативних (регулятивних, прогнозувальних, реалізаційних) та змістово-процесуальних (курикулярних, методичних) засад інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи, підходів до вдосконалення професійної підготовки британського вчителя в умовах інтернаціоналізації (компетентнісний, модернізації змісту, практико-орієнтований) можуть бути використані під час формування національної політики інтернаціоналізації вітчизняної середньої освіти, регіональних й інституційних стратегій інтернаціоналізації освіти; у навчальному процесі вищих навчальних закладів України в межах викладання курсів з порівняльної педагогіки, історії педагогіки, здійснення подальшої науково-дослідної роботи з проблем інтернаціоналізації освіти, у процесі вдосконалення змістово-методичного компоненту вищої і середньої загальноосвітньої школи. Матеріали дослідження покладено в основу розроблення спецкурсу «Інтернаціоналізація освітнього простору середньої школи в умовах євроінтеграції», який доцільно застосовувати в аудиторній та самостійній роботі студентів вищих навчальних закладів.

Результати дослідження **впроваджено** в навчальні процеси: Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 344 від 15.06.11 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 777/01 від 18.05.11 р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 332 від 02.09.11 р.).

Апробація результатів дослідження здійснювалася на науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня: *міжнародних* – «Інноваційні підходи до підготовки педагогічних кадрів у контексті Болонського процесу» (Чернівці, 2005 р.); «Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво» (Луцьк, 2006 р.); «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2008 р.); «Інтеграція системи безперервної освіти України в європейській освітній простір: стан, проблеми, перспективи» (Чернівці, 2009 р.); «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2010 р.); «Розбудова освіти для суспільства знань: мова, полікультурність, особистість» (Умань, 2010 р.); «Розвиток освітніх систем у глобальному вимірі: тенденції і прогнози» (Умань, 2011 р.); *всеукраїнських* – «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2006 р.); «Освіта в інформаційному суспільстві: філософські, психологічні та педагогічні аспекти» (Суми, 2010 р.); «Актуальні проблеми

вітчизняної порівняльної педагогіки за умов євроінтеграційних процесів» (Ніжин, 2010 р.); «Компаративістські підходи підтримки та розвитку обдарованості» (Київ, 2011 р.); *міжвузівській науково-практичній конференції «Болонський процес: проблеми, пошуки, перспективи»* (Суми, 2006 р.); на звітних конференціях професорсько-викладацького складу «Дні науки» Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка (Суми, 2004 – 2011 рр.). Матеріали дисертації обговорювалися та здобули позитивну оцінку на засіданнях кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження відображено у 16 одноосібних статтях у наукових фахових виданнях.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (390 найменувань, з них 253 – іноземними мовами) та 24 додатків (на 43 сторінках). Загальний обсяг тексту дисертації – 259 сторінок (основний текст становить 180 сторінок). Подано 8 рисунків та 11 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, схарактеризовано методи дослідження, хронологічні межі; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; наведено інформацію про апробацію, впровадження результатів дослідження, визначено її структуру та обсяг.

У першому розділі – **«Теоретичні засади інтернаціоналізації європейського освітнього простору»** – виявлено стан розроблення проблеми дослідження та схарактеризовано його поняттєво-термінологічний апарат, встановлено етапи та окреслено пріоритетні завдання розвитку інтернаціоналізації європейського освітнього простору.

Порівняльний аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників дозволив з'ясувати, що інтернаціоналізація освіти являє собою процес інтеграції міжнародного виміру у викладання та навчання, наукові дослідження, соціальні послуги навчального закладу (Дж. Найт, Х. де Віт); розроблення стратегій розвитку освіти, спрямованих на формування глобального мислення молоді з урахуванням перспектив розвитку сучасного суспільства (Б. Бьорн).

Встановлено чинники інтернаціоналізації освіти, що відображають рівень економічного розвитку країни, пріоритети освітньої політики, специфіку розвитку освітньої системи країни, міжнародний статус англійської мови; скласифіковано завдання відповідно до політичного, економічного, академічного, соціокультурного та професійно-педагогічного аспектів.

Структурно-функціональний аналіз дозволив схарактеризувати виміри (глобальний, європейський), типи (внутрішній та зовнішній; імпорто-орієнтований, експортно-орієнтований, імпорто-експортний), рівні

(міжнародний, європейський, національний, регіональний, інституційний) інтернаціоналізації освітнього простору, встановити поширення процесу на ланку старшої школи. Інтернаціоналізацію освітнього простору старшої школи визначено як процес упровадження глобального і європейського виміру в усі аспекти її діяльності.

Конкретизовано теоретичні підходи до розкриття сутнісних характеристик інтернаціоналізації освіти (діяльнісний, процесуальний, компетентнісний, прогностичний). На основі аналізу моделей досліджуваного феномену, розроблених Г. Нівом, У. Келлером, Д. Девісом, Р. Рудзкі, Дж. Найт, М. Ван дер Венде, К. Меннінгом, Т. Шулером, з'ясовано інституційні типи інтернаціоналізації освітнього простору (процесуальний, адміністративний, структурний, забезпечення якості). Схарактеризовано найбільш поширені форми (академічна мобільність, віртуальна мобільність, мобільність освітніх експертів і менеджерів, дистанційне навчання, Е-навчання, міжнародне партнерство) та засоби (міжнародні програми і проекти, угоди, інформаційно-комунікативні технології, міжнародні освітні мережі, інтернаціоналізований курикулум, міжнародний бакалаврат, система трансферу кредитів) інтернаціоналізації освітнього простору. Визначено принципи забезпечення інтернаціоналізації освітнього простору – мультипросторовість, інтердисциплінарність, інтеркультурність.

У результаті історико-хронологічного аналізу офіційних документів європейських організацій та досліджень широкого кола науковців встановлено такі етапи розвитку інтернаціоналізації європейського освітнього простору: 1) початковий (80-ті – 90-ті роки ХХ ст.) – визнання інтернаціоналізації пріоритетним напрямом розвитку освіти у регіоні; 2) активізації співробітництва (90-ті рр. ХХ ст. – 2000 р.) – формування європейської політики інтернаціоналізації, спрямованої на забезпечення якості освіти і розвиток міжнародного партнерства; 3) багаторівневої координації та інтеграції (2000 – 2010 рр.) – формування європейських ключових компетентностей, єдиних підходів до якості інтернаціоналізованої освіти, європейських освітніх стандартів, європейського виміру національних курикулумів.

Окреслено пріоритетні завдання розвитку інтернаціоналізації європейського освітнього простору: на *європейському* рівні – забезпечення рівного доступу до здобуття освіти, сприяння збереженню миру і стабільності в регіоні та у світі, розвиток міжнародного освітнього партнерства, формування професійних компетентностей європейського вчителя та ключових компетентностей громадянина Європи, запровадження політики мультилінгвізму, європейських стандартів якості освіти і механізмів її забезпечення, розвиток програм європейської академічної мобільності; на *національному* рівні – забезпечення узгодженості національних і міжнародних стратегій інтернаціоналізації освіти, розвиток інтелектуального потенціалу нації; на *регіональному* рівні – забезпечення узгодженості регіональної і національної політики інтернаціоналізації, підтримка інституційних ініціатив інтернаціоналізації освітнього простору; на *інституційному* рівні – інтеграція міжнародного виміру у викладання,

позанавчальну діяльність, наукові дослідження, соціальні послуги освітнього закладу. Констатовано узгодженість завдань інтернаціоналізації освіти на всіх рівнях розвитку європейського освітнього простору.

Таким чином, у межах з'ясування теоретичних засад інтернаціоналізації європейського освітнього простору встановлено поширення процесу інтернаціоналізації на ланку старшої школи. Інтернаціоналізацію освітнього простору старшої школи визначено як процес упровадження глобального і європейського виміру в усі аспекти її діяльності. Визначено чинники, класифіковано завдання, з'ясовано виміри, типи, рівні, найбільш поширені форми, етапи розвитку інтернаціоналізації європейського освітнього простору.

У другому розділі – **«Нормативні, змістово-процесуальні та професійно-педагогічні засади інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії»** – з'ясовано нормативні і змістово-процесуальні засади інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії, конкретизовано сучасні підходи до вдосконалення професійної підготовки британського вчителя в умовах інтернаціоналізації.

Встановлено, що *нормативні засади* інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії являють собою базові положення, які визначають її реальний стан і регулюють подальший розвиток у контексті міжнародних перспектив.

У межах з'ясування нормативних засад визначено такі етапи розвитку британської політики інтернаціоналізації освітнього простору: 1) *заснувальний* (1988 – 2000 рр.) – визнання впровадження європейського виміру пріоритетним напрямом національної освітньої політики, що затверджено у документах: «Про європейський вимір в освіті» (1988); Зелена книга «Європейський вимір освіти» (1993); «Політичні моделі: Керівний принцип розвитку й впровадження європейського політичного виміру в діяльність місцевих органів освіти, шкіл і коледжів» (1992); стратегії «Впровадження міжнародного виміру в шкільний навчальний план» (2000); 2) *конструктивний* (2000 – 2005 рр.) – розроблення національних стратегій інтернаціоналізації освіти та їх реалізація, що відображено у документах: «Розбудуємо суспільство до освіти світового рівня – Інтернаціональна стратегія освіти, професійної підготовки і соціальних послуг для дітей» (2004), Біла Книга «Більш високі стандарти, кращі школи для всіх» (2005); 3) *євроінтеграційний* (2006 – 2011 рр.) – інтеграція в європейський освітній простір, досягнення узгодженості національної і європейської політики щодо впровадження міжнародного виміру в освіту, задекларовані у «Національній стратегії середньої освіти» (2006), Зеленій книзі «Школи XXI століття: міжнародна освіта для кожної дитини» (2008), «Навчальний план для успіху» (2010).

На основі узагальнення офіційних документів британського уряду актуальними завданнями інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії визнано узгодження національних, регіональних й інституційних стратегій з міжнародними та європейськими: забезпечення розвитку компетентностей європейського вчителя й ключових

компетентностей громадянина Європи, запровадження політики мультилінгвізму, європейських стандартів якості освіти і механізмів її забезпечення, розвиток програм європейської академічної мобільності.

З'ясовано підходи до визначення нормативних засад політики інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи: контрольньо-регулятивний, рекомендаційний, прогнозувальний, забезпечення якості інтернаціоналізованої освіти. Доведено, що динаміка розвитку нормативних засад полягає у посиленні контрольньо-регулятивних функцій держави. Встановлено, що підхід до забезпечення якості інтернаціоналізованої освіти є характерним для всіх етапів розвитку британської освітньої політики, специфічним є набуття цим процесом міжнародного виміру.

Доведено, що аналізовані нормативні засади передбачають реалізацію національної програми інтернаціоналізації освітнього простору в межах таких ключових концептів: «європейське громадянство», «соціальна справедливість», «повага та розуміння культурного різноманіття», «європейські цінності», «сталий розвиток», «розв'язання конфліктів», «права людини».

Встановлено, що *змістово-процесуальні засади* інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії (курикулярні і методичні) являють собою положення, що визначають специфіку курикулярних змін, особливості запровадження в умовах старшої школи форм і засобів інтернаціоналізації освітнього простору.

Узагальнення курикулярних засад дозволило встановити відповідність навчальних планів і навчальних програм старших шкіл країни європейським освітнім стандартам. Доведено, що міжнародного характеру набули всі навчальні дисципліни старшої школи, і найбільшою мірою громадянство, європейські мови, історія, географія. Виявлено, що пріоритетного значення набуває озброєння учнів знаннями «про Європу, в Європі та для Європи» (знання традицій, культури, мови та економіки європейських країн; формування цінностей європейської цивілізації). Визначено, що все більшої актуальності набуває розробка інституційних стратегій поширення мультилінгвізму, спрямованих на формування полікультурного освітнього середовища; забезпечення доступу до мультилінгвального освітнього простору різних країн, запровадження навчальної програми міжнародного бакалаврату.

У межах *методичних* засад доведено ефективно запровадження таких форм і засобів інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи, як віртуальна мобільність учителів, учнів та адміністраторів, міжнародні освітні програми і проекти, дистанційне та Е-навчання, міжнародні міжшкільні угоди, міжнародні науково-дослідницькі проекти, міжнародні освітні мережі, міжнародний бакалаврат. Окреслено форми інтернаціональної екстракурикулярної діяльності учнів старшої школи, передусім міжнародні проекти («Молодь сьогодні і завтра», «Компас», «ІКТ-Захист навколишнього середовища», «Нова мережа тематичних музеїв та інституцій», «Євродитина: розвиток полікультурної антирасистської освіти засобами ІКТ»). Встановлено, що означені форми позанавчальної інтернаціональної діяльності

використовуються з метою розширення знань учнів про європейські країни та цінності, поглиблення розуміння розмаїтості світу та поваги до різних народів, формування європейської ідентичності.

Конкретизовано підходи до вдосконалення професійної підготовки британського вчителя в умовах інтернаціоналізації (компетентнісний, модернізації змісту освіти, практико-орієнтований). З'ясовано, що реалізація компетентнісного підходу передбачає включення до нових стандартів професійно-педагогічної підготовки британського вчителя європейських професійних компетентностей, що містять такі складові, як: європейська ідентичність, європейське знання, мультикультуралізм, європейський професіоналізм, європейська громадянськість, європейська академічна мобільність учителів.

Обґрунтовано, що модернізація змісту професійно-педагогічної підготовки британського вчителя передбачає надання міжнародного виміру базовим професійним дисциплінам та дисциплінам соціально-гуманітарного циклу, уведення спецкурсів («Європейський простір», «Питання педагогіки та Європейський простір у освіті»). Реалізація практико-орієнтованого підходу до вдосконалення професійно-педагогічної підготовки полягає у запровадженні стажувань викладачів у вищих педагогічних закладах Європи, організації педагогічної практики студентів у одному з вищих педагогічних закладів Європи чи світу.

Доведено, що виявлені нормативні (контрольно-регулятивні, рекомендаційні, прогностувальні, забезпечення якості інтернаціоналізованої освіти), змістово-процесуальні (курикулярні, методичні), професійно-педагогічні (компетентнісні, модернізації змісту освіти, практико-орієнтовані) засади інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії у комплексі характеризують досліджуване явище як складний багатовимірний процес, що має тенденцію до подальшого неперервного розвитку. З'ясовано, що критеріями ефективності процесу інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії є відповідність отриманих учнями знань міжнародним освітнім стандартам, сформованість міжнародних громадянських компетентностей і полікультурної свідомості, здатності до подальшого навчання і діяльності в умовах полікультурного суспільства.

У третьому розділі – **«Можливості використання прогресивного досвіду інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії в Україні»** – схарактеризовано нормативну базу інтернаціоналізації вітчизняного освітнього простору, визначено можливості використання прогресивного досвіду Великої Британії в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

Встановлено, що нормативні засади інтернаціоналізації вітчизняного освітнього простору викладено у Законах України «Про освіту» (1991), «Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні» (2000), «Про середню освіту» (1999), «Національній доктрині розвитку освіти» (2002), «Про позашкільну освіту» (2005), Наказі МОНмолодьспорту України «Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її

інтеграції у європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року» (2007), «Концепції профільного навчання у старшій школі» (2009), «Положенні про загальноосвітній навчальний заклад» (2010), «Концепції віртуальної інтернаціоналізації вищої освіти України» (2010), «Державному стандарті базової і повної середньої освіти» (2011). У зазначених документах основними напрямками інтернаціоналізації визнано модернізацію змісту середньої освіти, оновлення процесуальних засад діяльності закладів системи загальної середньої освіти, удосконалення системи професійно-педагогічної підготовки вчителів відповідно до світових і європейських вимог.

З'ясовано, що ймовірними сценаріями реалізації завдань інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи в Україні є революційний (кардинальні зміни у змісті освіти, методиках і технологіях навчання, трансформація освітніх стандартів у наднаціональні, застосування новітніх зарубіжних досягнень в освітній галузі на противагу національним, які стають неефективними) та еволюційний (зближення освітніх систем на всіх рівнях, активізація і взаємодія регіонів, збереження і взаємозбагачення національних культур) підходи. Доведено, що в умовах інтернаціоналізації світовий освітній простір має тенденцію до раціональної єдності на основі еволюційного підходу.

Конкретизовано пріоритетні форми і засоби інтернаціоналізації вітчизняного освітнього простору (академічна мобільність, міжнародні програми і проекти). Схарактеризовано проекти євроінтеграції середньої освіти, започатковані на національному («Дошкільна освіта», «Спільна історія Європи без поділу на кордони», «Толерантність», «Взаєморозуміння через вивчення іноземних мов», «ІКТ – освіта без кордонів», «Від шкіл-партнерів до країн-партнерів», «Європейська освіта – європейський вчитель», міжнародний освітній телекомунікаційний проект «Інтернаціональна освіта та ресурси мережі Інтернет», проект Європейського Союзу «Освітні ворота», польсько-українські проекти «Разом», «Польсько-українське коріння») та інституційному («Європейці за мир», «Школа юного дипломата», «Громадянська освіта в Європі», «Світ без кордонів») рівнях. Встановлено тенденцію до активізації міжнародної програмної діяльності на рівні окремих навчальних закладів системи загальної середньої освіти України.

Виявлено, що інтеграція українських вищих закладів освіти, передусім педагогічних, обмежується підписанням Болонської декларації й участю в міжнародних освітніх програмах і проектах. Обґрунтовано ефективність міжнародних програм навчання за кордоном (Українська стипендіальна програма навчання в Кембриджському університеті; програма МОНмолодьспорту «Держгрант»; Програма Фонду Віктора Пінчука «Всесвітні студії»; Урядова програма «100+100+100»), які сприяють подальшому розвитку академічної мобільності й міжнародного співробітництва.

Представлено рекомендації щодо використання прогресивного британського досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в сучасній Україні на національному, регіональному, інституційному рівнях.

Таким чином, визначено нормативні засади, виокремлено

революційний та еволюційний підходи до реалізації актуальних завдань, визначено пріоритетні форми і засоби інтернаціоналізації вітчизняного освітнього простору та можливості використання прогресивного досвіду Великої Британії в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

Проведене дослідження, що полягає у з'ясуванні теоретичних, нормативних, змістово-процесуальних та професійно-педагогічних засад інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії, визначенні можливості використання прогресивного британського досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в Україні, дає підстави сформулювати такі **ВИСНОВКИ**.

1. У межах висвітлення теоретичних засад інтернаціоналізації європейського освітнього простору виявлено стан розробленості досліджуваної проблеми, схарактеризовано поняттєво-термінологічний апарат дослідження. Інтернаціоналізацію освіти визначено як процес інтеграції міжнародного виміру у викладання та навчання, наукові дослідження, соціальні послуги навчальних закладів; у розроблення стратегій розвитку освіти, спрямованих на формування глобального мислення молоді з урахуванням перспектив розвитку сучасного суспільства.

Інтернаціоналізацію освітнього простору старшої школи визначено як процес упровадження глобального і європейського виміру в усі аспекти її діяльності. Схарактеризовано сутнісні характеристики інтернаціоналізації освітнього простору: виміри (глобальний, європейський), типи (внутрішній та зовнішній, імпортно-орієнтований, експортно-орієнтований, імпортно-експортний), рівні (міжнародний, європейський, національний, регіональний, інституційний). Встановлено поширення процесу інтернаціоналізації на ланку старшої школи, з'ясовано специфічні прояви інтернаціоналізації на кожному рівні.

Визначено чинники, що відображають рівень економічного розвитку країни, пріоритети освітньої політики, специфіку розвитку освітньої системи країни, міжнародний статус англійської мови, з'ясовано принципи (мультипросторовість, інтердисциплінарність, інтеркультурність) інтернаціоналізації освітнього простору. Систематизовано форми (академічна мобільність, віртуальна мобільність, мобільність освітніх експертів і менеджерів, дистанційне навчання, Е-навчання, міжнародне партнерство) і засоби (міжнародні програми і проекти, угоди, інформаційно-комунікативні технології, міжнародні освітні мережі, інтернаціоналізований курикулум, міжнародний бакалаврат) інтернаціоналізації європейського освітнього простору.

2. Встановлено етапи розвитку інтернаціоналізації європейського освітнього простору: 1) початковий (80-ті – 90-ті роки ХХ ст.) – визнання інтернаціоналізації пріоритетним напрямом розвитку освіти в регіоні; 2) активізації співробітництва (90-ті рр. ХХ ст. – 2000 рр.) – формування європейської політики інтернаціоналізації, спрямованої на забезпечення якості освіти і розвиток міжнародного партнерства; 3) багаторівневої координації та інтеграції (2000 – 2010 рр.) – формування європейських ключових компетентностей, єдиних підходів до якості інтернаціоналізованої

освіти, європейських освітніх стандартів, європейського виміру національних курикулумів.

Окреслено пріоритетні завдання розвитку європейського освітнього простору: на *європейському* рівні – забезпечення рівного доступу до здобуття освіти, сприяння збереженню миру й стабільності в регіоні та у світі, розвиток міжнародного освітнього партнерства, формування професійних компетентностей європейського учителя та ключових компетентностей громадянина Європи, запровадження політики мультилінгвізму, європейських стандартів якості освіти і механізмів її забезпечення, розвиток програм європейської академічної мобільності; на *національному* рівні – забезпечення узгодженості національних і міжнародних стратегій інтернаціоналізації освіти, розвиток інтелектуального потенціалу нації; на *регіональному* рівні – забезпечення узгодженості регіональної і національної політики інтернаціоналізації, підтримка інституційних ініціатив інтернаціоналізації освітнього простору; на *інституційному* рівні – інтеграція міжнародного виміру у викладання, позанавчальну діяльність, наукові дослідження, соціальні послуги освітнього закладу. Констатовано узгодженість завдань інтернаціоналізації освіти на всіх рівнях розвитку європейського освітнього простору.

Обґрунтовано, що узгоджена політика інтернаціоналізації освітнього простору передбачає збереження національної ідентичності, що ґрунтується на усвідомленні європейцями спільних витоків і перспектив; збагачення освіти європейським виміром, що є засобом підвищення її якості; посилення інтелектуального потенціалу; формування громадянської відповідальності і глобального мислення.

3. З'ясовано, що нормативні засади інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії являють собою базові положення, які визначають її реальний стан і регулюють подальший розвиток у контексті міжнародних перспектив; змістово-процесуальні засади – базові положення, що визначають специфіку курикулярних змін, особливості запровадження в умовах старшої школи форм і засобів інтернаціоналізації освітнього простору.

Встановлено етапи розвитку британської політики інтернаціоналізації освітнього простору: 1) заснувальний (1988 – 2000 рр.); 2) конструктивний (2000 – 2005 рр.); 3) євроінтеграційний (2006 – 2011 рр.); конкретизовано актуальні завдання інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії: узгодження національних, регіональних й інституційних стратегій з міжнародними й європейськими, передусім, у контексті упровадження глобального та європейського виміру в освіту, забезпечення розвитку компетентностей європейського вчителя та ключових компетентностей громадянина Європи, запровадження політики мультилінгвізму, європейських стандартів якості освіти і механізмів її забезпечення, розвиток програм європейської академічної мобільності.

Схарактеризовано нормативні (контрольно-регулятивні, прогнозувальні, забезпечення якості інтернаціоналізованої освіти), змістово-процесуальні (курикулярні і методичні) засади інтернаціоналізації освітнього простору

старшої школи Великої Британії. Доведено, що динаміка розвитку нормативних засад полягає у посиленні контрольно-регулятивних функцій держави. Виявлено, що підхід щодо забезпечення якості є характерним для всіх етапів розвитку британської освітньої політики, специфічним є набуття цим процесом міжнародного виміру. Обґрунтовано, що аналізовані нормативні засади передбачають реалізацію національної програми інтернаціоналізації освітнього простору в межах таких ключових концептів, як «європейське громадянство», «соціальна справедливість», «повага та розуміння культурного різноманіття», «європейські цінності», «сталий розвиток», «розв'язання конфліктів», «права людини».

Виявлено, що курикулярні засади визначають академічні пріоритети старшої школи Великої Британії в умовах інтернаціоналізації, методичні – специфіку форм і засобів інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи, особливості їх практичного застосування (адміністративна та віртуальна мобільність, міжнародні освітні програми і проекти, дистанційне і Е-навчання, міжнародні угоди, міжнародні науково-дослідницькі проекти, міжнародні освітні мережі, міжнародний бакалаврат).

4. Конкретизовано підходи до вдосконалення професійної підготовки британського вчителя в умовах інтернаціоналізації освітнього простору (компетентнісний, модернізації змісту освіти, практико-орієнтований).

Доведено, що реалізація компетентнісного підходу передбачає включення до нових стандартів професійно-педагогічної підготовки британського вчителя європейських професійних компетентностей (європейська ідентичність, європейські знання, мультикультуралізм, європейський професіоналізм, європейська громадянськість, європейська академічна мобільність учителів); модернізація змісту професійно-педагогічної підготовки британського вчителя передбачає надання міжнародного виміру базовим професійним дисциплінам та дисциплінам соціально-гуманітарного циклу, уведення спецкурсів міжнародного спрямування; практико-орієнтований підхід до вдосконалення професійно-педагогічної підготовки полягає у запровадженні стажувань викладачів у вищих педагогічних закладах Європи, організації педагогічної практики студентів в одному з вищих педагогічних закладів Європи чи світу.

5. Визначено можливості використання прогресивного британського досвіду інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи в сучасній Україні на таких рівнях: *національному* – розроблення цілісної національної програми інтернаціоналізації освітнього простору, що має бути спрямована на впровадження міжнародного виміру в освіту всіх рівнів відповідно до світових зразків; забезпечення участі країни у програмах міжнародного зовнішнього оцінювання (TIMSS, PISA, PIRLS) та вдосконалення професійно-педагогічної підготовки вітчизняних учителів в аспекті їхньої підготовки до участі у відповідних дослідженнях; заснування державних центрів сприяння інтернаціоналізації освітнього простору; *регіональному* – забезпечення узгодженості регіональної і національної політики інтернаціоналізації освіти; узгодження діяльності регіональних і місцевих інститутів щодо реалізації

завдань національної політики інтернаціоналізації; популяризація і підтримка інтернаціональних освітніх ініціатив (міжнародні освітні програми і проекти), сприяння розвитку міжнародного освітнього партнерства; *інституційному* – системне вивчення і творче використання існуючих підходів до інтернаціоналізації освітнього простору середньої школи (курикулярних, методичних), їх урахування у процесі модернізації вітчизняної середньої школи в умовах інтернаціоналізації.

Проведене науково-педагогічне дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі вбачаємо у з'ясуванні організаційно-педагогічних засад інтернаціоналізації освітнього простору середньої школи України та професійно-педагогічної підготовки вітчизняного вчителя до діяльності в умовах інтернаціоналізації.

Основні наукові результати висвітлено в таких працях автора:

1. Лістарова (Чернякова) Ж. Ю. Інтернаціоналізація як підґрунтя і умова реформування вищої освіти у контексті Болонської угоди / Ж. Ю. Лістарова // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Педагогіка та психологія». – 2006. – Вип. 287. – С. 77–84.
2. Лістарова (Чернякова) Ж. Ю. Інтернаціоналізація і глобалізація як провідні тенденції розвитку вищої освіти на сучасному етапі / Ж. Ю. Лістарова // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / редкол.: М. О. Лазарев (відп. ред.) [та ін.]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2006. – Ч. 2. – С. 108–114.
3. Лістарова (Чернякова) Ж. Ю. Формування загальноєвропейського освітнього простору в контексті Болонського процесу / Ж. Ю. Лістарова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (від. ред.) [та ін.]. – Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2006. – Вип. 10. – С. 372–375.
4. Лістарова (Чернякова) Ж. Ю. Інтернаціоналізований навчальний план як педагогічна проблема / Ж. Ю. Лістарова // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / редкол.: М. О. Лазарев (відп. ред.) [та ін.]. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2007. – Ч. 4. – С. 304–309.
5. Лістарова (Чернякова) Ж. Ю. Навчальні програми як форма інтернаціоналізації вищої освіти / Ж. Ю. Лістарова // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки» / редкол.: В. О. Пащенко (відп. ред.) [та ін.]. – Полтава, 2007. – № 2 (54). – С. 45–51.
6. Лістарова (Чернякова) Ж. Ю. Освітній простір як соціокультурний вимір суспільства / Ж. Ю. Лістарова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (відп. ред.) [та ін.]. – Київ-Вінниця : ДОВ Київ; Вінниця «Вінниця», 2007. – Вип. 15. – С. 43–47.
7. Лістарова (Чернякова) Ж. Ю. Пріоритетні напрями реформування освітньої системи Великої Британії у контексті інтернаціоналізації / Ж. Ю. Лістарова

- // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (від. ред.) [та ін.]. – Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – Вип. 19. – С. 50–54.
8. Лістарова (Чернякова) Ж. Ю. Формування громадянина світу в контексті громадянської освіти Великобританії / Ж. Ю. Лістарова // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / редкол.: М. О. Лазарєв (відп. ред.) [та ін.]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2008. – Ч. 3. – С. 109–116.
9. Чернякова Ж. Ю. Національний та інституційний рівні інтернаціоналізації освіти в умовах глобалізації / Ж. Ю. Чернякова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (відп. ред.) [та ін.]. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2009. – Вип. 21. – С. 113–118.
10. Чернякова Ж. Ю. Реформування старшої школи Великобританії у контексті інтернаціоналізації освіти / Ж. Ю. Чернякова // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Педагогіка та психологія». – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – Вип. 470. – С. 189–196.
11. Чернякова Ж. Ю. Професійна підготовка вчителів старшої школи Великої Британії у контексті інтернаціоналізації / Ж. Ю. Чернякова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : зб. наук. пр. / редкол.: А. А. Сбруєва (відп. ред.) [та ін.]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2009. – № 2. – С. 116–125.
12. Чернякова Ж. Ю. Академічна мобільність в рамках програми «Коменіус»: європейський досвід / Ж. Ю. Чернякова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (відп. ред.) [та ін.]. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2010. – Вип. 26. – С. 549–554.
13. Чернякова Ж. Ю. Глобальний вимір змісту загальної середньої освіти Великобританії / Ж. Ю. Чернякова // Порівняльно-педагогічні студії: науково-педагогічний журнал. – Умань : Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини, 2010. – № 1–2. – С. 145–152.
14. Чернякова Ж. Ю. Цілі інтернаціоналізації вищої освіти у контексті євроінтеграційних процесів / Ж. Ю. Чернякова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : зб. наук. пр. / редкол.: А. А. Сбруєва (відп. ред.) [та ін.]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – № 4 (6). – С. 123–131.
15. Чернякова Ж. Ю. Мультилінгвізм як проблема порівняльно-педагогічних досліджень: європейський контекст / Ж. Ю. Чернякова // Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» / Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя ; за заг. ред. Є. І. Коваленко. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2011. – № 1. – С. 36–39.
16. Чернякова Ж. Ю. Порівняльна характеристика процесів глобалізації та інтернаціоналізації в контексті формування сучасної освітньої політики / Ж. Ю. Чернякова // Порівняльно-педагогічні студії: науково-педагогічний журнал. – Умань, 2011. – № 2 (8). – С. 78–84.

Чернякова Ж. Ю. Интернаціоналізація освітнього простору старшої школи Великої Британії. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка МОНмолодьспорту України, Суми, 2012.

У дисертації з'ясовано теоретичні, нормативні, змістово-процесуальні та професійно-педагогічні засади інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії; визначено можливості використання прогресивного британського досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в Україні. Виявлено стан розроблення проблеми дослідження та схарактеризовано його поняттєво-термінологічний апарат, виокремлено етапи та визначено напрями розвитку інтернаціоналізації європейського освітнього простору.

Схарактеризовано нормативні і змістово-процесуальні засади інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи Великої Британії, виокремлено сучасні підходи до вдосконалення професійної підготовки британського вчителя в умовах інтернаціоналізації.

Визначено нормативну базу інтернаціоналізації освітнього простору старшої школи України, окреслено можливості використання прогресивного досвіду Великої Британії в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

Ключові слова: інтернаціоналізація освіти, інтернаціоналізація освітнього простору, старша школа Великої Британії, європейський освітній простір, нормативні засади, змістово-процесуальні засади, професійно-педагогічні засади.

Чернякова Ж. Ю. Интернационализация образовательного пространства старшей школы Великобритании. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Сумской государственной педагогической университет имени А. С. Макаренко МОНмолодежиспорта Украины, Сумы, 2012.

В диссертации определены теоретические, нормативные, содержательно-процессуальные и профессионально-педагогические основы интернационализации образовательного пространства старшей школы Великобритании; возможности использования прогрессивного зарубежного опыта в аспекте исследуемой проблемы в Украине. Представлен анализ уровня теоретической разработки проблемы исследования, охарактеризован понятийно-терминологический аппарат, выделены этапы и определены направления развития интернационализации образовательного европейского пространства.

Охарактеризованы нормативные и содержательно-процессуальные основы интернационализации образовательного пространства старшей школы Великобритании; выделены современные подходы к усовершенствованию профессиональной подготовки британского учителя в условиях интернационализации.

Определена нормативная база интернационализации образовательного пространства старшей школы Украины, выявлены возможности использования прогрессивного опыта Великобритании в аспекте исследуемой проблемы в Украине.

Ключевые слова: интернационализация образования, интернационализация образовательного пространства, старшая школа Великобритании, европейское образовательное пространство, нормативные основы, содержательно-процессуальные основы, профессионально-педагогические основы.

Chernyakova Zh. Yu. Internationalisation of Educational Space in Upper Secondary School of Great Britain. – On the right of manuscript.

Thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Science in Speciality 13.00.01 – General Pedagogics and History of Pedagogics. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko MESyouthsport, Sumy, 2012.

Dissertation is devoted to theoretical, normative, substantive-procedural, professional and pedagogical bases of internationalisation of educational space in upper secondary school of Great Britain.

The theoretical bases of internationalisation of European educational space are analyzed. On the basis of scientific literature and normative documents analysis the actuality of the problem and essence of the research subject have been defined. The comparative analysis of outstanding scientific Ukrainian and foreign works defines the interpretation of internationalisation of education as the process of integration international dimension in teaching, learning, research work, social service; working out the educational strategies directing at forming global thinking of the young people with regard for the perspectives of the development of modern society.

On the basis of systematic approach of analyzed phenomenon the dimensions (global, European), types (internationalization «at home» and abroad, import-oriented, export-oriented, import-export-oriented), levels of internationalisation (international, European, national, regional, institutional) and interdependence between them are characterized.

The theoretical approaches to revealing the essential characteristics of internationalisation of education (activity, procedural, competency-based, prognostic) are defined. On the basis of analysis the models of internationalisation the types of internationalisation of educational space at institutional level are presented (procedural, administrative, structural, model of quality assurance).

The author distinguishes three periods of internationalisation of European educational space: 1) basic period (the 80-s – 90-s of the XX c.) which is connected with defining internationalisation the main tendency of education in the region; 2) period of intensification of collaboration (the 90-s of the XX c.– 2000-s) which is linked with formation of European policy directing at quality assurance and development of international cooperation; 3) multilevel coordination and integration (2000-s – 2010-s) is characterized by development of European key competencies,

general approaches to quality of internationalized education, European educational standards, European dimension of national curriculum.

The normative, substantive-procedural, professional and pedagogical bases of internationalisation of educational space in upper secondary school of Great Britain are characterized. On the basis of analysis the documents three periods of internationalisation of educational space in Great Britain are determined: 1) initial period (implementing the European dimension as the main priority in the national educational policy); 2) constructive period (development of national strategies of internationalisation of education and their realization); 3) eurointegration period (integration in European educational space, coordination of national and European policy towards implementation of international dimension in education).

The substantive-procedural bases of internationalisation of educational space in upper secondary school of Great Britain are analyzed. It is found out that the curricular and methodological bases define the specific character of curricular changes, the peculiarities of implementing definite forms and means in upper secondary school.

In the context of internationalization of educational space the approaches to improvement of teachers' training in Great Britain (competency, modernization of the contents of curriculum, practice-oriented) are characterized. The implementation of the competency approach involves the inclusion of European professional competencies into new standards of vocational and educational training of a British teacher. Modernization of the content of vocational and educational training of a British teacher provides the international dimension of the basic professional disciplines and disciplines of the social and humanities. The implementation of practice-oriented approach to professional and pedagogical training is to implement training of teachers in higher educational institutions in Europe, to organize teaching practice of students in higher educational institutions in Europe or world.

The study of the specificity of Ukraine integration into the European educational space and determination of the possibilities of creative use of the Great Britain progressive experience in the context of internationalisation of educational space are investigated. The recommendations for the modern Ukrainian education based on the positive conceptual ideas of British experience are proposed at national, regional, institutional levels.

Key words: internationalisation of education, internationalisation of educational space, upper secondary school of Great Britain, European educational space, normative bases, substantive-procedural bases, professional and pedagogical bases.

Підписано до друку 01.06.2012. Формат 60x90/16. Гарн. New Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка з оригіналів автора

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87
e-mail: rector@sspu.sumy.ua
тел.: (0542) 22-14-95

